

Ferenczi Enikő

Bese

(I.)

(Részlet a *Szarvasünő népe* című regényből)

„...Jött a hellénekehez a szkíták földjéről egy bölcs férfiú az ottani barbárok közül, sem szőszaporító, sem csevegő bölcsességgel; hanem foglalatja volt: szabatos életmód, józan ész, rövid és találó beszéd...”

(Maximosz Túriosz: XXXI. Értekezés)

Íja húrját viaszozta az apjával a házuk előtti farönkön. Kölnek is ott kellett volna mellettük ülnie, egy ideje hármában tették ezt, de reggeli után két nagyobbik öccsével a cserépkemencéhez kérezkodett, ahová valamennyi fiúpajtása sietve igyekezett már. Mindhárman húzódoztak addiglan a cserépedény-készítéssel járó munkáktól, másféle teendőket kértek olyankor maguknak, hiszen egyre több feladatot kellett vállalniuk a bátor harcossá és az ügyes vadásszá való felkészülés mellett. Dolgos emberekre volt szüksége a falunak, nem holmi herékre, akik csak henyélnek vagy csupán ímmel-ámmal, a látszat kedvéért tesznek-vesznek úgy, hogy közben a mások munkájából élnek!

Jókedvűen ébredt Bese, az előtte való napon leterített csodaszép agancsú szarvasbika járt az eszében. Ez ideig nem lőtt még ilyen szép állatot, holott egész életében vadászott. S ráadásul egyetlen biztos lövéssel terítette le! Pontosan a szügyén találta el: épp a szívébe fúródhatott a nyíl hegye. Kisfiú korától álmódott már egy ilyen vadászszákmányról s lám, kívánsága csak felnőtt korára teljesedett be, amikor titkos vágját csaknem elfelejtette s csupán valóra válásával jutott ismét az eszébe. Sok szarvast lőtt az évek hosszú során, de egyik sem volt ilyen fedelmi. Ilyen hatalmas testű és *aranyos* koronájú! *Aranyosan* tündökölt a szőre a nap sugaraiban, amikor váratlanul megjelent előtte...

De jaj! Abban a pillanatban ötlött az eszébe: elmulasztotta kiengesztelni a szarvast a helyszínen! Elfelejtett bocsánatot kérni tőle, amiért meglötte, akkor, amikor odanyargalt a lován s leszállt a *nyeregpárnáról*, hogy az összeroskadt állatot meg*szemlélje*, hogy agancsának ágait meg*számlálja*. Elragadtatta magát vadász-dicsősége miatt. Már pedig kibékítés nélkül nem juthat el az állat lelke az árnyak világába. Itt bolyonghat közöttük a földön a bosszú alkalmára várva. Hogyan is történhetett meg ez éppen ővéle?

„Vajon kiegyenlíti-e mulasztásomat a vadászsiker, a népemnek szerzett élelem? Vagy mindenre árnyékot borít majd a tiszteletlenségem?“, tűnődött elgondolkodva. Sejdítette ugyan a választ, de nem akarta, hogy *bahós* érzések há-

lózzák be a lelkét. „Vállalom a felelősséget, ha bármilyen *baj* érné is miattam a nemzetséget!” Becsukta a szemét és némán a szarvasbika lelkéhez esdekelt. „Es-küszöm a napra¹, hogy jóvá teszem a mulasztást, csak ne büntesd meg vélem együtt a népemet!”, mormogta magában úgy, hogy mégcsak az ajka se mozgott közben.

„Majd megkérdezem testvérbarátomat, Tast, hogyan lehetne helyreigazítani a hibámat!”, villant át az agyán. Aztán az is rögtön az eszébe jutott: „mintha elborult volna a tekintete, amikor az elejtett vadat meglátta. Már is valamilyen komor megérzése támadt volna talán? Hisz jóslásai során a *jövendőbe* lát... Pirka az egyetlen közöttünk, aki hasonlít hozzá”, terelődtek más irányba a gondolatai. „Jövőt megidéző álmai bizonyítják ezt leginkább. Lám anyja halálát is megálmodta... éppúgy, mint az anyámét. Be kár, hogy nem lehet táltos belőle!” Hisz régóta érzi, hogy minden gondolatával s igyekezetével a férfioldalhoz szeretne tartozni. Nem indokolatlanul, természetesen. Sosem volt még ilyen hihetetlenül fogékony és fürge gyermek a keze alatt. Kisgyermekkorától egy-kettőre megértett és kifogástalanul leutánczott mindent. Sőt, olyan eset is volt, nem egy, amikor megérezte, hogy mit akarnak mások mondani néki. Valósággal az emberek fejébe lát! Vagy tán a társai szájáról olvassa le a szavakat?...

Minden fiatalnál gyorsabban fut, pontosabban nyilaz és messzibbre hajítja a dárdát. A törrel is kétségtelenül nagyon ügyesen bánik. Mondhatni, legénymódra. Nemcsak jól számol, de a szavai is égbe szárnyalóak. Rejtett értelemmel beszél és szóvirágokban. Nem mindenki érti őket. De kiváló tulajdonságai ellenére sem vehet részt a vadászatokon. Azért, mert leánynak született, mert Égúr másra teremtette.

Mégcsak felemás sem, mint Örs, hogy esélye lenne ide is, oda is tartozni!

Nem lehet megbontani a törzsi rendet! Nőavatásának elhalasztása a legtöbb, amit a testvéréről fogadott Tassal megtehettek érte. És amit a körülötte sokasodó jelek miatt mindenképpen meg is kellett tenniük. Egek Ura dönt majd a többi felől...

Őmiatta, természetesen, Boglárt és Csillagot sem lehet nővé avatni az idén. Nem lehet megkülönböztetésnek helye közöttük mindaddig, amíg másfelé nem tér el Pirka útja, amíg nyilvánvalóvá nem válik a küldetése, hisz a messzi vándor egyedül őt áldotta meg. Vajon milyen sors vár majd rá?

Mindenki tudomásul vette őszek tanácsának a határozatát a reggeli ima után. Azt persze nem tudja, tudhatja, hogy ki mit gondol a halasztás kapcsán. Vajon sejdítik-e, hogy tulajdon leánya miatt történt mindez? Még Harmatnak sem szólt róla, mert tudja: amennyire jól megértik egymást Kincsával, annyira hadilábon állnak Pirkával. Látja rajta a sértődöttséget, amikor ő az elsőszülöttjét kíséri

¹Tomürisz, a masszagéták királynője mondja ezt többek között Kürosznak akkor, amikor a perzsák a fiát fogságba ejtették (Hérodotosz: I. 212)

figyelemmel. — Ha alkalma lesz rá, biztosan az orra alá dörgöli majd a titoktartást. — „Nem mentheti fel többé Pirkát az őszek tanácsa a nőavatás alól. Még akkor sem, ha jövőig nem teljesedne be a sorsa. De biztosan eldönti majd Egek Ura addigra, hogy mi a szent akarata véle. Ők legfeljebb lehetőséget adhattak, a várakozást hosszabbíthatták meg.

Hiszen szűznek kell maradnia, ha fontos feladatra kiszemelt!
Szelleme erejét csak akkor mozgósíthatja kellőképpen és egészében.
Hivatását akkor teljesítheti maradéktalanul!” — foglalta össze.

Köl kérését vadászszerencséje miatt teljesítette a szokásosnál engedékenyebben. Figyelembe vette azt is, nyilvánvalóan, hogy a kétnapos vadászon mindvégig férfimódról viselkedett. Egyetlen zokszó nélkül *túrta* a reggeltől estig *tartó* lovaglást — enni-inni sem szállnak le a nyeregből, ha úton vannak, hiszen a legszükségesebbek, a víz, a húspor és az ivócsésze mindig kéznél vannak —, a vadak árkon-bokron át való felhajtását, a kerecsen gondozását, a csupasz földön való alvást és a nyílvezzővel kisorsolt éjjeli őrködést. Elnézően elmosolyodott aztán: sokat kell még Kölnök tanulnia, legelőbb erejének tartalékolását, hisz kezdő vadász módjára nem velük, férfiakkal, hanem a kutyákkal igyekezett állandóan lépést tartani. Hol megállt *szaglászni* velük, hol árkon-bokron előre loholt utánuk.

Szigorú apa volt Bese, de ugyanakkor méltányos is. Tudta jól, nagyon izgatottak a fiúk az ünnepségre való előkészületek miatt, nem volt még annyira messze a saját gyermekora, hogy ne emlékezett volna meglehetősen élénken minderre. „Majd lecsitulnak néhány nap múlva, amikor újra a rendes kerékvágásba tér vissza az élet!”, gondolta.

Örvendett annak, hogy ezúttal jobban vonzotta a *fiait* a falu kézművessége. Nem baj, ha eleinte pusztán a pajtásaik kedvéért. Nem sokkal később eszébe jutott az, ami tegnap lefekvéskor motozott a fejében: „Ismét szólnom kell Harmatnak, minél többet unsozolja erre vagy arra a mesterségre a fiúkat, annál kevésbé fűlik ahhoz azoknak a foga! Hadd döntsön a természetes kíváncsiság vagy a csoportban végzett munka összetartó játékosága és ereje! Egyelőre...”

Hasznos, ha sok mindenhez értenek, természetesen, Kölből azonban így is, úgy is nagy vadász és vezető harcos lesz! Hadd gyakoroljon addig a fegyvereivel! Hadd ismerje meg, hol ütnek tanyát a különböző prémes állatok s hogyan kell felhajtani, bekeríteni s meglőni őket. Csatákat is színlelnek, persze, akkor, amikor *nyájakban*² *nyilazásra*, *kopjavesítésre* és *szekerceforgatásra* képezi ki őket, hogy mindenféle eshetőségre felkészítse a fiatal nemzedéket. Vadász- és harci *táncokat* is *tanulnak*, hogy tudják, melyik mozdulat mit jelent, hogy ne vesszen el az értelem, hogy biztos legyen a vadászat vagy a viadal sikere.

Bízást kövessék Költ a legkisebbek, hisz máris sokat tanulhatnak őt figyelve! Legutóbb az új villámgyors felajzását lesték el tőle. Hiába mutatta meg nekik,

²Itt: csoport

hogy melyik a legalkalmasabb testhelyzet és milyen kézmozdulatok szükségesek, minduntalan a bátyjukat vigyázták a fiúk. Ejsze azért is, mert gyermektől szívesebben tanul a gyermek. Vagy mert tán közöttük ült Köl és a jobb- meg a baloldaluk megegyezett? Ő meg épp fordítva csinálta velük szemben. Lám, eddig észre sem vette ezt! Holta napjáig tanul az ember. „Minden gyakorlathoz ki kellene választanom a legügyesebb legénykét, hogy az mutassa be ezentúl a fortélyokat. Vagy pedig én is közémük ülök majd legközelebb, hogy könnyebben tudják leutánozni a mozdulataimat!”, határozta el.

Pillanatok alatt felajzották a gyakorlóíjat: bal combjuk aljával az íj szarumarkolatát feszítették a földnek, a másikon pedig térdeltek. Kisebb méretűek ezek a fegyverek, gyermekkézbe valók! Kedvüket szegné a felnőtt íjjal való gyakorlatozás kudarca. Akkor kapnak majd olyant, ha megnyúlik és megizmosodik a karjuk. A férfiválasztás ünnepségének egyik legjelesebb pillanata az. Olyankor minden ifjú többször a kezébe veszi és alaposan szemügyre veszi a nemzetség ajándékát, akár egy újonnan született családtagot, minthogy áldásgyarapítást jelent minden elsőnap kézbevétel. Nevet is adnak azon a napon az íjjaiknak — éppen úgy, mint a lovaiknak —, hiszen a túlvilági útjukon is elkísérik majd őket. Nem úgy a tanulóíjak, amelyek folytonosan gazdát cserélnek. Régen nekifogott már Köl íjának a leghíresebb felsőfalvi mester! A fiatalabbak fegyverének farészét is szárítgatja már, múltkorjában látta éppen. Jó munkához idő kell, hát még egy íj elkészítéséhez!

Ahogy ott ült az apjával, hirtelen eszébe jutott a maga próbatétele. Dérhagyó hava volt, amikor üzent a falu bacsója, hogy ember kellene a loki legelőre, mert farkaspár tanyázik a közeli Buggyadtban³ s juhokat, kecskéket visz el. Mivel épp az ő férfiatvási éve volt, apja Tas elődje Lász apó látását kérte. Az öreg táltos megismételte és megerősítette a világrajöttekor elhangzott jóslatot: „...szerecsés csillagzat alatt született; élete során nagy veszedelemből ragadja majd ki a nemzetségét, törzsét; bosszú és dicső kort fog megérni, jóllehet nem az ősei földjén temetik majd el...”

Erősen szeretett volna hinni a jóslatban, amikor felült a lovára. Apja nyugodt és anyja riadt tekintetével viaskodott még akkor is magában, amikor ráfordult a fehérvári útról leágazó csapásra. Mosoly suhant át az arcán, amikor visszaemlékezett arra, hogy hányszor is tette útközben a kezét a szekercéjére, hogy lám megvan-e még, mert a gyakorlóíján kívül az volt az egyetlen fegyvere. Csak akkor nyugodott meg, amikor átverekedte magát a lovával a ciheren, ugyanis elhagyta a nyáj tavaszi csapását, mert jól ismerte a Lok⁴ lapos legelőjéhez vezető rövidítést. Ott tartózkodott a nyáj kikelettől köleszöldellőig. A Meredek aljában leszállt Ráróról és zabláját fogva felbaktatott véle a tetőre, hogy onnan az

³ingoványos

⁴völgylapály

isztrongához⁵ ereszkedjen. Dühös ugatással messziről rohantak rá a nyájőrző kutyák, de elcsitultak, mihelyst egyenként a nevükön szólította őket.

Fejét csóválta kétkedően a bacsó, amikor megtudta, hogy ez lesz az ő próbatétele. Friss tejjel kínálta, miközben egy-két jótanácsot adott néki, majd megmutatta, hogy merre lakoznak a csikaszkok.

Akkor indult a feladata elébe, amikor a nap egyre sietősebben kezdett a nyugati égbolton aláereszkedni. A vesszőből font viskónál hagyta a lovát, hogy ne érezzék a farkasok a szagát. Nem volt messze onnan az ingovány. Kis sziget volt a közepén, ott aludtak napközben a fenevadak. Látni lehetett a kitapodott nyomokból, hogy melyik szakaszon jönnek elő az est leszálltával. Ez igencsak megkönnyítette a feladatát. Körülnézett, hogy megfelelő lest találjon magának, ahonnan jól láthatja a farkasösvényt, aztán az állatós segítségéért fohászzkodott és hosszasan magába mélyedve felkészült a feladatra...

Javában szürkült már, amikor kinyitotta a szemét. A dagadó hold fénye félszakosan⁶ érte, jól megvilágította a nyomokat előtte. Vízet ivott a bőrtömlőből, aztán az anyja hamuban sült kölespogácsájából eszegetett. Torkában érezte dobogni a szívét, ahogy sűrűsödött a sötétség körülötte...

Csupán a tücskök ciripelése hallatszott a háta mögül, amikor az első lopakodó és villogó szemű árnyat észrevette... Máig sem érti, hogy milyen erő szállta meg, amikor felállt és az ordas felé hajította a szekercéjét. Nyakon találta éppen. Haláltusáját vívta már, amikor óvatosan megközelítette. Egy követ dobott két lépésről feléje: hadd lám, mennyire fogyatkozott meg az ereje? Amikor látta, hogy immár kinyújtózott, hozzálépett és kiszállt lelke bocsánatát kérte. Majd a holdfényben feketén csillogó, sűrű és meleg véérébe mártotta a mutatóujját. Gyorsan bekente véle a kezét, az arcát és aztán máris kiszakította a farkasból a szekercét, mert újabb láthatatlan neszezést hallott a sziget felől. Mintha vadászszerszáma is megtákosodott volna a *vér erejétől*. Magabiztosnak érezte immár magát. Meglett férfinak. A nekiugró vadállatot ütötte-vágta, ott ahol érte. Nem érezte, hogy az is többször beléje akasztotta a fogát és a karmát viaskodásuk során...

Félelemmel a szívében indult útnak azon reggelen és félelem nélkül, két nyúzott farkasbőrrel tért vissza másnap a nemzetségéhez. Így érdemelte ki hosszú évekkal azelőtt a „Halálpontosnak” nevezett íját.

⁵juhfejő hely

⁶átlósan

P. Buzogány Árpád

új tavasz

szélben lóduló jegenyék
március csaló fénye
porosodó utcánk fölé
hajnal feszül az égre

pattogva ég a tűz
forr a víz a teának
helyed velem szemben lenne
az asztalon üres poharak állnak

táborban

már a vacsoránál figyeltelek
ez ment tovább este a kocsmában
locsogott bennem a sör úgy néztelek
hirtelen elerőtlenedett a lábam

reggel melléd ültem az előadáson
ha már nem vihettem virágot
egész kertre valót rajzoltam és mohón
figyeltem ahogy a rágót rágod

aztán melléd szegődtem két egész
napig kísérőd lettem hűséges szolid
míg le nem léptél szó nélkül részemről ezzel
elszúrtad ezt az egész látványt

Nem szabadulhatsz

Kiengedett hajú, erős combú lány
sétál előttem teleholdas álmaimban,
és addig rugdossa a puha szőnyeget
szívem ritmusára, amíg beleébredek.

